

ובכן מה יכולני עוד לעשות...".

למותר לציין שאלה שהגבירו את ידיהם אכן נתברכו ונתעשרו בעשירות מופלגת כברכת הרבי.

הינוקא - לבקש עשירות ולא פרנסה

ג. וידוע מה שמפרסם הגאון הינוקא רבי שלמה יהודה בארי בשם רבי פנחס מקוריץ, שיהודי צריך לבקש עשירות ולא רק פרנסה. כי יש שפע של עשירות שהקב"ה מוריד לעולם, ואם היהודים לא מבקשים עשירות דרי שהגנים נוטלים את השפע הזה. ולכן אדרבה, יהודי צריך לבקש ולהתפלל בגדלות ובהרחבה, ולא להסתפק במועט ולבקש רק על פרנסה ותו לא, אלא לבקש על הון ועושר ודקב"ה יעזרהו לעמוד בנסיון.

סיחון ועוג מנעו מישראל להבין את התורה היטב

"אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי וגו', ואת עוג מלך הבשן והואיל משה באר את התורה" (א, ד - ה)

א. מפרשי המקרא עמדו בטעם הדבר שהרגיש הכתוב שמשה רבינו באר את התורה לישראל לאחר שהזכיר את סיחון ועוג, שמשמעות הדברים היא שיש קשר בין שני העניינים הללו, ורק לאחר מפלחם של הענקים הללו היה ניתן לבאר לישראל את התורה.

והנה בבני יששכר (מאמרי חודש אלול מאמר א אות ט) כתב שסיחון ועוג היו ב' קליפות גדולות שהפריעו לבני ישראל להיכנס לארץ ישראל ולקדש אותה בקיום המצוות. והביא עוד בשם המגלה עמוקות, שהם עמדו בדרת הכניסה לארץ ישראל ולא נתנו לבני ישראל להיכנס לשם.

ובשם משמאל כתב בשם חידושי הרי"ם מגור, שסיחון ועוג היו מפריעים גדולים בענין לימוד והבנת התורה הקדושה, שכן היו הם שתי קליפות גדולות, סיחון במחשבה ועוג במעשה, ובעודם קיימים לא היה אפשר למשה רבינו לבאר את התורה כראוי לישראל. ולכן אמר הכתוב שדק "אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי ואת עוג מלך הבשן", אזי "הואיל משה באר את התורה הזאת".

וגם מקום מושבם של שתי הקליפות הללו היה מסמל את עניינם. כי סיחון הוא מלשון "היסח", כלומר היסח דעת, שכן הוא קליפה המבלבלת את המחשבה ומסיחה את דעת האדם ומערבבת אותו. וכמו שכתב רבינו נתן מרומי בעל ספר הערוך (ערך סח ה), ש"היסח דעת" פירושו עקידת הדעת, וכמו שנאמר "בית נאים יסח ה'" (משלי טו, כד), כלומר יעקוד ה' את בתי הגאים. ועניינו הוא עקידת המחשבה, דהיינו עקידת מחשבתו של אדם מדבר מסויים לדבר אחר. וזהו עניינו של סיחון "המסיה", לגרום לאדם לקפוץ מדבר לדבר במחשבותיו ללא להתבונן ולהתמקד ולהתרכז במה שלפניו. ולכן סיחון הוא "מלך האמורי אשר יושב בחשבון", "חשבון" מלשון מחשבה, כי מחשבות האדם והדרודי לבו מסידים את דעתו ואינם מניחים לו להתעמק ולהתרכז בלימוד התורה ביישוב הדעת.

"יהודים צריכים עשירות"

"ודי זהב" (א, א)

א. מסופר שפעם אחת נפגש האדמו"ר רבי מנחם מגדל שניאורסון מלובביץ' עם האדמו"ר מקופיטשיניץ. הרבי זידו את האדמו"ר מקופיטשיניץ לפסוק שמגיעה ליהודים עשירות כפשוטה. האדמו"ר חשש מכך באמרו "עשירות היא נסיון, והגני פחד מהנסיון של עשירות". אך הרבי השיב על דבריו, "גם עניות היא נסיון. ואדרבה, הנסיון של עניות שגורם ליגיעה וצער וכדו' גרוע וקשה יותר, עד כדי כך שאמרו חז"ל שהעניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו. וכיון שכן מוטב אפוא שיהיה הנסיון של עשירות. אם צריך להיות ענין של נסיון מוטב שיהיה נסיון של עשירות מאשר נסיון של עניות. ובדאי יעזור השי"ת שיצליחו לעמוד בנסיון העשירות".

הרבי הביא ראיה לדבריו מפרשתנו. שהנה נאמר כאן "ודי זהב", ופירש"י שמשה רבינו הוכיח על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם. וזהו דבר פלא, שכן ריבוי הזהב גרם להם לעבוד את העבירה החמורה ביותר, כשעבדו עבודה זרה בעשותם את עגל הזהב הידוע לשימצה, עד שחזרה זוהמתן לאחר שפסקה במתן תורה, ובכל זאת משה הניח להם ליהנות מהזהב במשך כל הארבעים שנה ולא הוכיח אותם על זה עד סוף שנת הארבעים! וכל כך למה? כיון שגם משה רבינו הבין וידע שיהודים צריכים עשירות!

[ויש כעין ראיה לדברי הרבי מכך שהמילים "ודי זהב" הם בגימטריא "יהודי" (עם הכולל), לומר לך שיהודי צריך שיהיה לו מספיק זהב ועשירות...].

ב. בהתוועדות פורים תשט"ו היתה הזדמנות נדירה, כאשר מי שביקש עשירות יכול היה לקבלה אם ירים את ידו בהצבעה. הרבי דיבר אז על ענייני המותרות וכשסיים הרגיש שיהודים צריכים עשירות ויצטרכו לאחר שיהיו עשירים להתייגע לעמוד בנסיון העשירות.

באמריקה נהוג, אמר הרבי, שמעמידים כל דבר להצבעה, "ובכן אלה שמסכימים לקבל על עצמם שהקב"ה יתן להם עשירות בהפלגה, ולא איכפת להם שיצטרכו להתייגע במלחמה עם היצר הרע שלא יכשיל אותם, יגבירו את ידם הימנית בלב שלם!" הכריז הרבי.

עם כזו עת רצון היה ניתן לחשוב שכולם ירימו את ידם במהרה, אך למעשה בתודים בלבד הרימו את ידם ורצו לקבל עשירות.

תגובת הרבי היתה לא פשוטה. כאשר ראה שרק אחדים קיבלו את הדברים בתמימות וברצינות והגבירו את ידיהם לקבלת הברכה הפטיד ואמר מתוך אכזבה, "בכל ענייני המסחר מכניסים אנשים את עצמם אפילו על ספק וספק ספיקא, ואילו עתה כשעומדים בעת רצון, הנה רק בגלל שאין זה לפי כבודו להגביר את ידו כדאי לו לקחת סיכון שלא להגביר את ידו ולהחמיץ את ההזדמנות אך ורק כדי שייחשב בעל מוחץ,

[בפרט בדורנו, אשר מימות עולם לא היה דור "מוסח" כמותו, כשהסחות הדעת מקיפות את האדם מכל עבר ורק הולכות ומתגברות].

וזהו דבר שמפריע ביותר בקנין התורה הקדושה שנאמר בה (משלי כג, ה) "התעף עיניך בו ואיננו, כי עשה יעשה לו כנפים כגשד ויעוף השמים", ודרשוהו חז"ל (מגילה יח, ב) על דברי תורה, ופירש"י "אם תכפול עיניך ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין". וכן פירש המלבי"ם (משלי שם), "כי הבינה שלך, צריך אתה שלא להעלים עיניך רגע ממנה, כי היא דומה כעוף כנף אשר ביד האדם, שברגע יפנה ממנו יעוף למעלה, כן השכלת האדם והתבונה, אם יתעלם ממנו רגע יעוף ממנו, כי אינו מתעורר מעצמו רק ברוב שקידה והשתדלות. וזהו שאמר שאם תעף עיניך, שתתן העפעף על העין, אז בינתך איננו, כי יעשה לו כנפים לעוף ממך. וכן פירשו חז"ל "אין עוף אלא תורה" שנאמר התעף עיניך בו ואיננו".

ולעומת זאת עוג הוא קליפה שהיא כנגד המעשה. ולכן "עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרת באדרעי", "אדרעי" מלשון זרוע [בארמית], המסמלת את הידים שהם כלי המעשה. ואף הוא מנע מישאול להשיג השגות בתורה, כי כדי לזכות לתורה צריך שיהיו מלבד המחשבות גם מעשים, הן מצד היגיעה והעמל בתורה, והן מצד כשרות המעשים שיהיו ראויים ולא יימצא בהם פגם ופסול ונדנד עבירה.

ב. החידושי הר"ם הוסיף שלכן סיחון קליפת המחשבה הוא כנגד תפילין של ראש שנועדו לשעבד את מחשבות האדם להש"ת, ושתהיה מחשבתו בה' ובתורתו ללא היסח הדעת. ועוג קליפת המעשה הוא כנגד תפילין של יד שנועדו לשעבד את מעשי ידי האדם שיהיו כולם מוקדשים לה'.

בני ראובן תיקנו את הקליפה המקלקלת את המחשבות

ג. ונדא ששני גד ובני ראובן שקיבלו בנחלתם את ערי סיחון ועוג זכו לתקן קליפות אלו. שהנה אצל ראובן נאמר (במדבר לב, לו) "ובני ראובן בנו את חשבון". שחשבון הוא מלשון מחשבה, והיינו שבני ראובן "בנו" ותיקנו את בחינת סיחון המסיח את הדעת ומבלבל את מחשבות האדם. וכן על זה הדרך נאמר (במדבר כא, כז) "על כן יאמרו המושלים בראו חשבון, תבנה ותכונן עיר סיחון", ודרשו חז"ל (בבא בתרא עח, ב) שאלו הם המושלים על יצרים ששולטים על מחשבותיהם ומחשבים מעשיהם, ועל ידי כך נפעל תיקון גדול של ביטול קליפת סיחון המסיחה את מחשבות האדם.

בני גד זכו לחתוך את הראש עם הזרוע בזכות התפילין

ד. וקליפת עוג נתקנה על ידי שבט גד. כי הגה עניינה של קליפה זו הוא לנתק בין המחשבות לבין המעשים, על ידי שהאדם חושב שדי בכך שבלבו ובמחשבותיו הוא רבוק בהש"ת אף שמעשיו ואורח חייו אינם מתאימים לדרך התורה. וכנגד זה אנחנו מגיחים תפילין של יד ושל ראש ונזהרים שלא להפסיק ביניהם, כדי להעיד שהמחשבות והמעשים מחוברים ומקשה אחת הם ואין שום ניתוק ופירוד ביניהם, והמחשבות טהורות והמעשים כשרים, והאדם הוא בבחינת "בלתי לה' לבד" כשכל מחשבותיו ומעשיו קודש לה'.

נסיון זה מצוי מאד במלחמה, שבה האדם עלול להיכשל בהרגשת "כוחי ועוצם ידי" מתוך מחשבה שמעשיו והצלחותיו נובעים מחכמתו וגבורתו. ולכן מצינו (סוטה מד, ב) שמי שהיה מדבר בין תפילין של יד לתפילין של ראש היה חוזר מעורכי המלחמה ולא היה נלחם. כי בחינה זו של ניתוק המעשים מהמחשבה והאדרה עצמית של כח האדם וגבורתו מסוכנת מאד במלחמה שבה כל ההצלחה תלויה אך ורק בסיעתא דשמיא, ובלעדיה כל השתדלות באשר היא לא תצלח.

והנה נאמר אצל גד (דברים לג, כ) "וטרף זרוע אף קדקד", ופירש"י

"הרוגיקן היו ניכרים, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת". ולכאורה במה זכו דוקא בני גד לדבר זה שאין כל אחד יכול לו חוזה גבורה גדולה. וביאר הגר"א באדרת אליהו, "לפי שהסח בין תפילין של יד לשל ראש חוזר מעורכי המלחמה לפי שיש בה קצת עבירה. והורה לנו כי שבט גד היו צדיקים ביותר והיו נזהרים גם בזה, ולכן זכו להרוג הראש עם הזרוע בפעם אחת, דהיינו הזכות של הראש והזרוע".

ורבי זלמן סודיצקין באזנים לתורה (דברים, שם) תירץ על פי זה את לשון הכתוב שהקדים זרוע לקדקד, שהוא לכאורה בדיוף מדרך הלוחמים שמכים בחרב מלמעלה למטה וממזדים להסיד את הקדקד לפני הזרוע כדי לזרז את מיתת ההרגו שלא יספיק להילחם כנגדם.

אך לדברי הגר"א יתבאר, שהיות ובני גד זכו לזה בזכות דקדוקם במצות תפילין, שסדר הנחתן הוא "והיה לאות על ירכה", ורק אחר כך "ולטוטפת בין עיניך", לכן כדי שיזכרו תמיד שזכו לזה בזכות התפילין, נהגו להכות ולהרגו כסדר הנחות התפילין, "וטרף זרוע אף קדקד", זרוע תחילה כנגד תפילין של יד, ולאחר מכן קדקד כנגד תפילין של ראש.

ובעין זה מצינו שכתב הרא"ש (הלכות קטנות הלכות תפילין סימן טו) "שעל שם קיום מצות תפילין יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקד". וכן כתב בפירוש עלי תמר על הירושלמי (מסכת מעשר שני פרק ה הלכה ה) שבמלחמת בר כוכבא לחמו הלוחמים כשתפילין מונחות בזרועותיהם ובראשיהם. ומבואר שיש קשר מיוחד בין מלחמה לבין תפילין.

ולפי מה שנתבאר לעיל עומק הענין הוא שהתפילין מזכירים ללוחם שלא ינתק את המעשים מהמחשבות ויסבור שמעשיו הם שלו והוא הלוחם והוא המנצח, ובל יחין ח"ו לייחס לעצמו הצלחה וגבורה עצמית, אלא יזכור תמיד שהצלחתו ומפעליו תלויים בחסד ד' אשר הוא פועל גבורות ובעל מלחמות. ולכן שבט גד לא רק שנוהדו מדיבור בין תפילין של יד לשל ראש, אלא שבכל משך הלחימה היו שמים על ליבם את הרמו והרמוז בהלכה זו בחיבור הזרוע והראש וחיבור המעשים למחשבות ודקדוקם לברא עולם, ואת הידיעה שגבורתם היא מאיתו ית', ומעשיהם המוצלחים במלחמה ובכלל הם מתנת ה'. [ויתכן שלחזוק הענין היו אף מניחים את התפילין עליהם במלחמה כמו שנהגו לוחמי צבא בר כוכבא].

וגד שכאמור הצטיין בענין זה זכה לתקן בכך את קליפת עוג שמנתקת את המעשים מהידיעות, וגורמת לאדם לייחס את הצלחות מעשיו ליכולותיו וכשרונותיו בבחינת "כוחי ועוצם ידי".

ולכן זכו גד שתיקן את קליפת עוג יחד עם ראובן שתיקן את קליפת סיחון, לירש את ארצותיהם ועריהם.

בחדש אלול מתקנים אנו את קליפת סיחון ועוג

ה. ויש לצרף לכל הג"ל את העובדה שמלחמת סיחון ועוג היתה בימי חודש אלול (ילקוט שמעוני ח"א תשס"ה). הובא ביערות דבש דרוש ו). ועומק הענין הוא שבחודש אלול אנו שבים בתשובה ומתקנים את מעשינו. ושורש כל העבירות נובע מקליפות סיחון ועוג. כי קליפת סיחון פוגמת את מחשבות האדם והרהורי, וקליפת עוג מטמאת ומקלקלת את המעשים. ובחודש זה יש סיעתא דשמיא מיוחדת לשפר ולהטיב המעשים ולתקן דקליפת הג"ל, ולכן דוקא בו זכו אבותינו לנצח את סיחון ועוג. ומכוחם הושרש לדורות הכח לנצח ולתקן בכל שנה ושנה את דקליפת הללו.

ודבר זה רמזו בפסוק בפרשתנו (ב, ל), "ולא אבה סיחון מלך חשבון העבירנו בו, כי הקשה ה' אלהיך את רוחו ואימץ את לבבו למען תתו בידך כיום הזה". שראשי תיבות "ואימץ את לבבו למען" הם "אלול", שבו נתן הקב"ה בידינו את דקליפת הללו ומסייע לנו לתקן את אשר פגמנו מחמת ולעשות תשובה שלימה, הן במחשבות והן במעשים.

רשימת השיעורים

של הרה"ג ראובן גדון שליט"א

בביתנו"ד "דרכי תורה"

קו קול ראובן -

ניתן להאזין למאות שיעורים

והוצאות של הרב במגוון נושאים

בטל' 0733-71-81-56

יום שלישי | סמיכת חבר' | הלכות ברכות | 20:30-21:30

יום רביעי | טור בית יוסף הלכה למעשה | הלכות יציאת | 20:30-21:30

שבת קודש | גמרא מסכת תענית | 16:30-17:30

שבת קודש | אור החיים הקד' | כ-20 דקות לפני צאת השבת